

Horváth Jenő

„Libia barátainak” párizsi nemzetközi konferenciája (2011. szeptember 1.)



Öt és fél hónappal azután, hogy elkezdődött a Kadhafi-rezsim elleni nemzetközi katonai beavatkozás, – amelyre „A líbiai nép megvédelmezéséért” rendezett párizsi konferencia (2011. március 19.) adott áldást – szeptember elsején „Líbia barátai” (63 ország és nemzetközi szervezet képviselői) immár a békéről, a Kadhafi utáni új Líbiáról tanácskoztak, szintén a francia fővárosban.

Csakúgy, mint a katonai intervenció szervezésében és vitelében, az újjáépítéséről tanácskozó konferencián is a franciák és a britek játsszák a vezető szerepet, személy szerint Nicolas Sarkozy elnök és David Cameron miniszterelnök.

A francia diplomácia augusztus utolsó harmadában kezdett hozzá a nemzetközi konferencia megszervezéséhez, amikor a líbiai felkelők körülzárták Tripolit és a NATO légiereje utat nyitott számukra a főváros centruma felé. Augusztus 24-én Sarkozy elnök a líbiai Átmeneti Nemzeti Tanács (CNT) miniszterelnökével (a felkelőknek még nincs kormánya), Mahmud Dzsibrillel folytatott megbeszélése után bejelentette, hogy szeptember 1-jén „Líbia barátai” „nagy konferenciát” tartanak Párizsban, amely dönteni fog a Kadhafi-rendszer utáni „szabad Líbia” támogatásáról, és „demonstrálni fogja azt, hogy a jövőre gondolunk”.

A konferenciára nemcsak a katonai intervencióban tényleges szerepet vállalt, ún. kontakt-csoportot alkotó harminc állam és szervezet kapott meghívót, hanem India, Kína és Oroszország is, amelyek kívül maradtak a katonai akciókon, nyíltan vagy burkoltan nem helyeselték a külső katonai erő alkalmazását. A szóban forgó országok és több más ország azon a címen fogadta el a meghívót, hogy „hozzá kíván járulni az új Líbia támogatásához”. A konferencia reprezentativitására ugyanakkor árnyékot vetett, hogy elutasította a részvételt például Szaúd-Arábia, Nigéria vagy Dél-Afrika. (Magyarország csakúgy, mint a líbiai katonai beavatkozásról döntő márciusi tanácskozásra, a mostani konferenciára sem kapott meghívót. Márciusban Párizs a gyors, kapkodó szervezéssel magyarázta, hogy megfeledezett az akkor soros EU-elnök Magyarország meghívásáról, most pedig arra hivatkozott, hogy ez konferencia a korábban kezdődött folyamat egyik állomása.[?])

A felkelők a konferenciát megelőző napokban elfoglalták ugyan Tripolit (ünnepelték is a győzelmet) a humanitárius katasztrófa veszélye azonban nem szűnt meg a

fővárosban, és még néhány fontos város továbbra is kitartott Kadhafi mellett. A CNT sem költözött még át Bengáziból a fővárosba. Továbbra sem nyíltak meg a CNT számára – nem a Kadhafi-klán, hanem – a líbiai állam külföldi bankokban befagyasztott számlái (a CNT szerint mintegy 165 milliárd amerikai dollár). A konferenciára érkező delegációk közül mintegy húsznak a kormánya akkor még hivatalosan nem ismerte el a CNT-t Líbia legitim képviselőjének. Vagyis kiderült: a konferencia aligha lesz a diplomáciatörténetben a Párizs nevével összefonódott ünnepélyes békekonferenciákhoz hasonló. A Sarkozy elnököt nem kedvelő francia újságok arra is emlékeztették olvasóikat, hogy konferencia számára a Hotel Marigny kertjében felvert hatalmas sátor ugyanott áll, ahol 2007-ben a „líbiai forradalom vezetőjének”, Sarkozy elnök megbecsült barátjának a bebeduin sátra állt.

A konferencia Sarkozy és Cameron társelnöksége alatt zajlott. A francia elnök elégedettnek érezhette magát. Kétségkívül ő volt a NATO-erők fellépésével elért sikerek kovácsa – számára a háború sikert hozott. Az év elején meglepte ugyan az arab tavasz, a közvélemény nyomására kénytelen volt föláldozni még a külügyminiszterét, Alliot-Marie-t is. A bengázi lázadás kirobbanása után azonban meglátta gloire lehetőségének felcsillanását a maga és Franciaország számára. Nem habozott: az Air France vadászbombázó már március 19-én bevetésre indultak Líbiába. És Franciaország folytonosan a katonai intervenció főszereplője maradt. Cameron Nagy-Britanniája sem bizonytalankodott, Párizs mellé állt.

Ha a szeptember elsejei konferenciát a háborúkat lezáró sajátos békekonferenciaként értelmezzük, kétségtelen, hogy Franciaországot és az Egyesült Királyságot tekinthetjük a két győztes hatalomnak.

A harmadik győztes a CNT. Kezdetben csak a bengázi „lázdók” képviselőjeként emlegették. Majd ahogy a líbiai belpolitikai küzdelem polgárháborúvá változott, a Kadhafi-rendszerrel szembeni légtérzár pedig „humanitárius” beavatkozássá, s a „Kadhafinak mennie kell!” jelszóval világosan kimondták a külső katonai intervenció célját is – a „lázdók” „felkelők” lettek, és a CNT a Kadhafi ellenes erők képviselője rangra emelkedett. A külföldi katonai fellépés nyilvánvaló fölénye majdnem biztossá tette azt is, hogy a CNT lesz polgárháború győztese és az új Líbia képviselője. A szeptember elsejei párizsi konferencia a CNT számára legitimizálta is ezt a státuszt.

A „Líbia barátainak” konferenciát hivatalosan az új Líbia támogatására hívták össze. A résztvevők elmondták mivel kívánják támogatni a CNT-t. A háborúhoz és azokat követő újjáépítéshez természetesen mindig elsősorban pénz kell – a párizsi konferencián is sok szó esett arról. Főként abban a formában, hogy hogyan és mikor jut hozzá a CNT a Kadhafi-rendszer külföldi bankokban levő számláin felhalmozott összegekhez. A CNT magától értetődően minél többet követelt és minél gyorsabban. Ígéreteket kapott: hamarosan felszabadítanak számára mintegy 15 milliárd dollárt. (Bizonytalan maradt, hogy mely régió és mely bankok kezdik az átutalásokat.)

A CNT számára a konferencia résztvevői egyértelművé tették, hogy feltételeik is vannak. A CNT-nek biztosítania kell, hogy a győzelmet nem követi a Kadhafi-rendszer korábbi híveivel szembeni tömeges leszámolás, megtorlás. Leghangsúlyosabban az Egyesült Államok képviselője, Clinton külügyminiszter-asszony fogalmazta meg ezt az elvárást. Felszólította a CNT-t, hogy őriztesse a fegyverraktárakat, „harcoljon a szélsőségesség ellen” és törekedjen a nemzeti megbékélés kialakítására. Az Egyesült

Államok Líbia-politikájának nem látszott ugyan koherensnek és következetesnek – az amerikai légierő a légtérzár kialakításában döntő szerepet játszott, a katonai intervenció következő fázisában azonban Washington hátrébb lépett – Clinton asszony a párizsi konferencián sem tülekedett a győztesek első sorába, mégis nyilvánvaló volt, hogy az általa megfogalmazott elvárásoknak különleges a súlya.

A konferencia megígérte CNT-nek a katonai támogatás folytatását. Sarkozy elnök és a NATO képviselői kijelentették, hogy a katonai műveletek mindaddig folytatódni fognak, „amíg Kadhafi és övéi nem jelentenek többé fenyegetést a líbiai nép számára”. Ugyanakkor a NATO-tól nem adott kapott hosszabbtávra bíró csekket a CNT-nek: az euroatlanti katonai szervezet nem vállalta, hogy elhúzódó instabilitás esetén szárazföldi erőket küld békefenntartóként Líbiába.

A konferencia háttérben lezajlott megbeszélések fontos témája volt, hogy melyik ország milyen szerepet játszik majd Líbia újjáépítésében, konkrétan az ország kincseiből, a kőolajnak és a földgáznak a hasznosításában. A házigazdának nem sikerült igazán elosztatniuk a vádat, hogy már korábban a francia cégek számára előnyös megállapodásokat alkudtak ki a CNT-vel. A *Libération* szerint a francia cégek a líbiai kőolaj kitermelésének 35 százalékát harcolták ki maguknak.

Leginkább az utóbbi kérdés, az új Líbiával való jövőbeni kapcsolatok kérdése vezette több ország képviselőjét Párizsba. Köztük Angela Merkel is. A kancellárasszony a megjelenésével önmagában azt demonstrálta, hogy a szövetségi köztársaságot igen is érdekli az új Líbia sorsa. Németország ugyanis tartózkodott a Biztonsági Tanácsban az 1973. sz. határozat meghozatalakor, és azt követően is a háttérbe húzódott – semleges, már-már érdektelenséget tükröző magatartást tanúsított a katonai beavatkozást illetően. Merkel a megjelenésével azt üzentte, hogy Berlin nem szeretné, ha kismizmiznék. Sarkozy elnök mindent meg is tett azért, hogy nyilvánvalóvá tegye, hogy Párizs azon van, hogy az NSZK emelt fővel kerüljön ki a Líbia körül kialakult nemzetközi bonyodalmakból, hiszen a világgazdasági válság és az EU gondjainak megoldásában Franciaországnak nagyon is szüksége van Németországra.

A március 17-i BT-határozat meghozatalakor szintén tartózkodó Oroszországot Mihail Margelov (a дума külügyi bizottságának elnöke) képviselte a konferencián. Hogy őt küldték az pontosan kifejezésre juttatta Oroszország Líbiával kapcsolatos politikáját. Moszkva a konferencia előtt de jure még csak el sem ismerte a CNT-t, Margelov pedig néhány nappal a konferencia előtt még arra figyelmeztette a győzelmi ünnepre Párizsba készülőket, hogy „a katonai siker még nem a győzelem”.

Peking Moszkvához hasonlóan nem küldött vezető politikust vagy diplomatát Párizsba. A konferencia előtti napokban a kínai sajtó a kormánynak a líbiai kérdésben követett gyakran szinte cinikusan realista álláspontját hangoztatta: „A Kadhafi-rendszer megdöntése és a helyreállítással kapcsolatos viták látványos témát jelentettek a nyugati újságok számára. A Nyugat tényleges feladata azonban az, hogy vessen véget az általa Líbiában teremtett rendetlenségnek.” Magától értetődően Kína is a maga gazdasági érdekeit tartja szem előtt. (A Kadhafi-rendszerével mintegy 13 milliárd dollár értékű, ötven projektben volt érdekelt, 36.000 kínai dolgozott Líbiában.) Pekinget aligha érdekli különösképpen, hogy miként érvényesülnek Líbiában a demokratikus és az emberi jogok, ellenben nagyon is érdekli, hogy Kína ne veszítse el az új Líbiában a korábbi pozíciót, s ezzel összefüggésben természetesen az is, hogy miként rendezik át

győztes versenytársai a líbiai „terepet”. A Líbiában megszerzett francia–brit főszerep mindenesetre bonyolultabbá teszi, talán meg is nehezíti Peking észak-afrikai törekvéseinek érvényesítését.

A líbiai háború egyértelmű vesztesei Kadhafi volt afrikai szövetségei és barátai lettek, az Afrikai Unió is, amely (nem a maga hibájából) sikertelenül próbált közvetíteni a rendszerhez hú erők és a NATO között. Ezek eleve ellenezték a külföldi katonai intervenciót, mostanában pedig azt hangsúlyozzák – mint például Jacob Zuma dél-afrikai elnök –, hogy Líbia újjáépítéséről nem a francia–brit duónak, hanem az ENSZ-nek kellene tárgyalnia, az Afrikai Unió közreműködésével.

A párizsi konferencia egyértelműen megerősítette a CNT nemzetközi tekintélyét: immár kétségkívül a Kadhafi utáni Líbia képviselőjévé vált. Otthon azonban közel sem ilyen egyértelmű a helyzete. Kadhafi még él, lehet, még mindig az országban tartózkodik. Egyes városok és nagy területek nincsenek a CNT kezében. És Líbia egészen más, mint például Tunézia vagy Egyiptom. Líbiában hiányoznak a modern államra jellemző struktúrák: nincsenek politikai pártok, szakszervezetek, központosított politikai intézményrendszer, közigazgatás, nincs a két szomszéd országéhoz hasonló hadsereg és rendőrség. A CNT megtestesíti ugyan a Kadhafi-klán fölötti győzelmet, de majdnemhogyan arcnélküli, igen vegyes gyülekezet: jelen vannak benne a volt monarchisták, az új erőre kapott törzsi vezetők, a radikális iszlámisták, a Kadhafi mellől dezertáltak. A Nyugat támogatásával győzelemhez jutott ilyen hatalomnak nyilván nehéz dolga lesz a stabilizálással és nem is tudja majd hamarosan véghez vinni. „Bízzatok bennünk” – kérte Párizsban a CNT elnöke a konferencia résztvevőit.

A 2011. szeptember elsejei párizsi Líbia-konferencián nem írtak alá szerződéseket, nem dolgoztak ki ütemtervet, a konferencia munkáját és üzenetét egyetlen rövid dokumentum összegzi: a francia köztársasági elnök konferencia-elnöki konklúziója.

(2011. szeptember 3.)